

מסתכלים קדימה

מפת דרכים ליום שאחרי' עקרונות למדיניות ישראלית

אפריל 2024

היעד האסטרטגי

קיום מהלך מדיני אשר יתבסס על הישגי המערכה הצבאית במלחמת "חרבות ברזל" ואשר יבטיח את ביטחון מדינת ישראל לשנים, תוך שהחברה הישראלית קמה מהמשבר חזקה, מוגנת, בריאה, מאוחדת ודמוקרטית יותר מהאופן שבו המדינה נכנסה אליו ושיקום מעמדה בקרב העמים.

רקע

מטרות המלחמה

לישראל ארבע מטרות-על אסטרטגיות במלחמה (הערה 1):

1. לשחרר את החטופים והשבויים.
2. למוטט את היכולות הצבאיות ויכולת המשילות של החמאס ברצועת עזה.
3. ליצור מציאות שתאפשר לקהילות ולאזרחים והישראלים לחזור בבטחה לישובים שפונו.
4. ליזום, לקדם ולהשתלב בציר אסטרטגי-ביטחוני אזורי, בהנהגה אמריקאית, כמענה לאיומי 'ציר ההתנגדות' האיראני.

שחרור החטופים הינו משימה נעלה, בלב המחויבות של המדינה לאזרחיה, המצדיקה מאמץ עילאי ונכונות לשלם מחירים גבוהים.

המציאות הגאו-פוליטית

1. המלחמה בחמאס לא תסתיים בחיסולו המוחלט (הערה 2).
2. מערכה רב-זירתית. ישראל במערכה מול ציר המובל ע"י איראן, וכולל את חמאס, חיזבאללה, מיליציות פרו-איראניות בסוריה ובעיראק, החותים בתימן וגורמים פלסטינים הפועלים להרחבת העימות ביו"ש.
3. איראן וגרורותיה הינן אויב משותף. המלחמה והמתקפה האיראנית הישירה על ישראל בליל ה-14 אפריל 2024, ביססו את ההבנה במערב ובמדינות האזור הפרגמטיות שאיראן וגרורותיה הן איום שיש לנהל מולו מאבק משותף ונחוש.
4. הזדהות ותמיכה מערבית. מאז הטבח של 7 באוקטובר, אנו עדים לשחיקה משמעותית בתמיכה בישראל. בצד זאת הממשל האמריקאי ומדינות אחרות מחויבות ופועלות למען ביטחון ישראל, כולל אל מול התקיפה האיראנית.
5. הרש"פ ומעמדה. הרשות הפלסטינית הינה הגוף המייצג את העם הפלסטיני. הוא מוכר ע"י מוסדות האו"ם כמדינה לא חברה, וע"י חלק ממדינות המערב ומדינות ערב המתונות. ישראל מקיימת עם הרשות שת"פ ביטחוני חיוני במשך שנים. כן קיימת תלות של הרשות בישראל בהיבטים רבים.

מתבנות המלחמה

המלחמה חידדה מספר תובנות קריטיות עבור ישראל (הערה 3):

1. תפיסות יסוד בעניין הפלסטיני. קרסו חמש תפיסות יסוד של האסטרטגיה הישראלית המובילה בעשור האחרון:
 - התפיסה שניתן לבודד הסכמי שלום עם מדינות ערב, מפתרון קבע של הסוגייה הפלסטינית.
 - התפיסה שניתן להבטיח יציבות ע"י הפרדה בין עזה ויו"ש, תוך ייצוב שלטון חמאס בעזה מחד והחלשת הרש"פ מאידך.
 - התפיסה שניתן להבטיח רגיעה תוך התעלמות מהמימד המדיני-חברתי, ומהמאווים הלאומיים הפלסטינים.
 - התפיסה שאפשר לנהל את הסכסוך במקום לפתור אותו.
 - תפיסת סטטוס-קוו. אם לא תיזום ותקבל החלטות, אחרים יובילו ויכתבו את המציאות. במציאות אין ואקום והתמהמהות בקבלת החלטות ונקיטת יוזמות, כמו בסוגיות 'היום שאחרי' והסיוע ההומניטרי, פוגעת ומעמעמת את ההישגים הצבאיים, פוגעת בהשגת מטרות המלחמה ובאינטרסים הביטחוניים המשפטיים והמדינאים הכוללים של ישראל, לטווח הקצר והארוך.
2. המלחמה בעזה תוכרע במהלך מדיני. ברמה הצבאית צה"ל, השיג שליטה וחופש פעולה ברוב שטח הרצועה, אך ההכרעה תבוא מהצבת חלופה וגדיעת יכולתו המשילתית של החמאס. ניתן

לממש זאת באמצעות גוף פלסטיני בתמיכת מדינות האזור בהובלה אמריקאית. מהלך כזה גם יתרום לשחרור החטופים ושיקום עזה.
3. החזית האזרחית ("העורף") התבררה כחזית מרכזית ולא משנית (הערה 4).

עקרונות למדיניות

על רקע המציאות והתובנות הללו, להלן קווים מנחים למדיניות להשגת היעד האסטרטגי:

- שחרור החטופים מהווה משימה עליונה בלב המחויבות של מדינת ישראל לאזרחיה. יש לראות ביישום משימה זו כדחוף ביותר ולהציבה בעדיפות על פני יישום כל משימה ביטחונית אחרת, תוך נכונות לשלם מחירים גבוהים וכואבים ביותר.
- שימור היחסים הקרובים והקשב לזירה הבינ"ל, בדגש על התמיכה המדינית והביטחונית של ארה"ב, הכוללת גם גיבוי נרחב ומתמשך במוסדות הבינ"ל.
- מניעת יצירת משבר הומניטרי ולצורך כך הזרמת סיוע הומניטרי, מהווה אינטרס מדיני וביטחוני מובהק של ישראל, משרת את המאמץ המלחמתי ומחזק את חופש הפעולה הישראלי ואת המשכו.

קואליציית ציד השלום (הערה 5)

- על ישראל להצטרף ליוזמת הנשיא ביידן, ועליה לפעול בדרך שתעודד את ארה"ב ומדינות נוספות לגבש קואליציה של מדינות השלום ובתוכן מצרים ירדן, מרוקו, בחריין ואיחוד האמירויות, כמו גם מדינות אחרות באזור ובראשן סעודיה וכן הרשות הפלסטינית, ולהשפיע על מרכיבי היוזמה אל מול צרכי הביטחון הישראליים.
- קואליציה כזו תאפשר למקסם את הסיכוי להשיג את היעד האסטרטגי, לגבש התנגדות אפקטיבית לאיראן, ולקדם הסדרי ביטחון שונים, כדוגמת כאלו שפעלו שנים בהצלחה בצפון.

רצועת עזה ב"יום שאחרי"

- לא ישראל ולא החמאס ישלטו בעזה.
- הרצועה תהיה מפורזת למעט אמצעי שיטור.
- לפרק ביניים, יוקם מנגנון לא פוליטי (ממשלת טכנוקרטים) בליווי ותמיכה של כוחות בינלאומיים וערביים, שישלוט ברצועה ויעסוק בשיקומה, כשמקור הסמכות הינו פלסטיני.
- בסוף התהליך ישלוט ברצועה ממשל פלסטיני בסיוע אזורי ובינ"ל בזיקה לגדה המערבית ולרש"פ (הערה 6).
- הסגת כוחות צה"ל מהרצועה תיעשה בהדרגה בהתאם לצרכי הביטחון ושמירת חופש פעולה להתערבות בנסיבות מיוחדות ובתאום עם מצרים וארה"ב.

- ייזום בהקדם של מהלך רב-לאומי לשיקום ולפיתוח רצועת עזה. זאת במקביל למאמץ יעיל לשיקום יישובי העוטף.

החזית הצפונית

- **המטרה**: להפחית את איום החיזבאללה לטובת חיזוק הצפון ויצירת מציאות בה התושבים יוכלו לחזור לבתיהם בהקדם, ולנהל אורח חיים תקין, שליו ובטוח.
- **הערוץ המועדף** למימוש מטרה זו, הינו השתלבות בתהליך המדיני אותו יובילו ארה"ב וצרפת לחיזוק ציר השלום, גם במטרה לממש את החלטה 1701 של מועצת הביטחון, ולדחוק את החיזבאללה אל מצפון לליטני.
- **לצד המאמץ המדיני, יש להיערך לחלופה הצבאית**, כך שבהינתן הצורך והחלטה, ישראל תכנס למערכה בעיתוי המתאים לה, ערוכה צבאית, מגובה מדינית, ובמוכנות טובה של החזית האזרחית.

החזית האזרחית

- **לפעילות תקינה ורצופה של הזירה האזרחית והכלכלית, השפעה דרמטית על הביטחון הלאומי הן בשגרה והן בחרום.**
- **המערכת הישראלית האזרחית אינה ערוכה** לתפקד במצבי חרום מהסוגים השונים, אינה מודעת למה נדרש לצורך כך ואינה נערכת בהתאם.
- **משרד לזירה האזרחית**. מומלץ להקים בדחיפות מחדש את המשרד לזירה האזרחית (בעבר המשרד להגנת העורף), להעמיד בראשו שר בכיר, להקנות לו ישירות משאבים להערכות לחרום ויכולת השפעה על הערכות כלל המשרדים והמערכות לחרום ובעת חרום.

אבני יסוד לחיזוק הביטחון הישראלי

על מנת לאפשר ולקדם שינוי במצבה האסטרטגי, ישראל חייבת לפעול על פי העקרונות הבאים ולבטא במעשים:

1. **מחויבות לתהליך מדיני מדורג**, המוביל בסופו להסדר של שתי מדינות באופי שיסוכם והנותן מענה לאתגרי הביטחון של ישראל.
2. **נכונות לקידום שיתוף פעולה וברית אזרחית ברוח מתווה בידן**, השתלבות בו והשפעה על מרכיביו השונים.
3. **נכונות לקידום מהלכים לחיזוק הרש"פ אל מול גורמי אסלאם קיצוני ושינויי חיובי בתפיסת העתיד של הציבור הפלסטיני**, תוך זניחת דרך הג'יהאד וקיום בשלום לצד ישראל.
4. **נקיטת צעדים להפרדות מעשית מהפלסטינים**, תוך יצירת תנאים להפרדות כזו ולשליטה פלסטינית אפקטיבית, יצירת רצף טריטוריאלי ותחבורתי כדי לאפשר שליטה של הרש"פ באזורי אחריותה, ומתן אפשרות לפיתוח ולמיצוי הפוטנציאל הכלכלי.

5. המשך שליטת על וחופש הפעולה הביטחוני, בין הים לירדן, עד להפעלת הסדרי הביטחון שיוסכמו בהסדר קבע עתידי.
6. חזרה קפדנית, בתאום עם ירדן, לסטטוס קוו בהר הבית, בלימת מגמות להפיכת הסכסוך הלאומי עם הפלסטינים לימלחמת דת', וגיבוש הבנות באשר למימוש 'סטטוס קוו' שזוכה כיום לפרשנויות שונות, תוך הקפדה על קיומו.
7. הפסקת מהלכי הסיפוח הזוחל ביו"ש והימנעות משינויים משפטיים וארגוניים שתכליתם לאפשר את מהלכי הסיפוח והחלת החוק והמנהל הישראלי האזרחי.
8. החזרת המשילות ואכיפת החוק בשטח, תוך הפעלת אמצעים נחוצים ואפקטיביים כנגד גורמים קיצוניים פלסטינים ויהודים ישראלים, כאחד.

סוף דבר

מדינת ישראל עברה ב-7 באוקטובר 2023 אירוע בקנה מידה היסטורי, שחשף ואף הגביר אתגרים אסטרטגיים משמעותיים לביטחון המדינה, גם אם לא לעצם קיומה אך בוודאי לשימור אופייה, תוך ערעור תפיסות יסוד ששלטו בציבוריות ובתפיסת הביטחון הישראלית שנים רבות.

במבט קדימה - הכישלון הגדול של השבעה באוקטובר הוא גם הזדמנות לשינוי! החברה הישראלית חייבת ומסוגלת לקום מהמשבר כמדינה וחברה שפויה, בטוחה, חזקה, מוגנת, בריאה, שוויונית ודמוקרטית יותר מהאופן שבו היא נכנסה אליו – הדבר רק בידינו!

הערות

1. שלושה אתגרים עומדים בפני ישראל במימוש מטרות המלחמה:

- א. מציאת חלופה לשלטון החמאס. לצד המאמץ לפגוע בחמאס, הכרחי להוציא את השליטה האזרחית מידי, עוד במהלך הלחימה, ולהבטיח שלא הוא ולא כל ארגון ג'יהדיסטי או גורם טרור אחר, ישתלט שוב על הרצועה, וזאת ומבלי שתיווצר שם מציאות כאוטית.
- ב. צמצום, ככל האפשר, של הנוכחות והשליטה הצבאית בשטח, והימנעות משקיעה הגנתית בביצה העזתית, אך מבלי לאבד את חופש הפעולה ההתקפי המבצעי.
- ג. מניעת הסלמה בגזרות עימות אחרות, איראן, לבנון, יו"ש ומיצירת איום על המשטרים בירדן, במצרים ובמדינות מתונות נוספות באזור.

2. המלחמה בחמאס לא תסתיים ב'ניצחון מוחלט'. לחמאס שורשים חברתיים עמוקים, הוא איננו ארגון טרור 'מקומי', והוא נוכח ומושרש בהוויה הפוליטית הפלסטינית. הנהגתו יושבת בחוץ ותומכיו-שולחיו, איראן, תורכיה וקאטר, לא יאפשרו את גוויעתו. ככל הנראה שיקולים ביניים והומניטריים ולחץ בינלאומי ובפרט אמריקאי, ימנעו מישראל למצות את המהלכים הצבאיים. על ישראל להיערך למציאות בה לחמאס נוכחות בשטח (אולי תחת שם אחר), במטרה לשמור על מקומה במפה הפלסטינית ובהמשך לנסות להשתלט על הרש"פ.

3. עוד תובנות מהמלחמה :

א. לא ניתן להכריע את האויב עימו אנו מתמודדים בזירות השונות, ללא שילוב של עוצמה צבאית כוחנית ותבונה ועשיה מדינית.

ב. הערכת יתר של העוצמה הצבאית. דימוי עוצמתה של ישראל ומעמדה כמרתיעה בעיני יריביה וידידיה ואף בעיני הישראלים עצמם, נפגע, זאת לנוכח ההפתעה והעדר המענה המספק בבוקרו של ה-7 באוקטובר, ואי יכולתה של ישראל להכריע את המערכה לאורך חודשים רבים על אף יתרונה הצבאי המוחלט. זאת לאור האופי הרב-זירתי של האיומים עליה, מורכבות הלחימה מול ארגוני טרור ולא מדינות, בשטח צפוף ורווי אוכלוסייה ומול אויב שמתמש בציניות בבני עמו כמגן אנושי ללוחמיו, מוכן להקריב רבים מהם ואף ממנף זאת כנשק מדיני והסברתי נגדנו.

ג. הערכת חסר של יכולתה של איראן וגרורותיה. התבהרה יכולתה של איראן להוביל ציר מדינות וארגונים ליצירת 'טבעת אש' סביב ישראל, כאשר הזירות השונות קשורות זו בזו, מה שהופך את הסכסוך הישראלי-פלסטיני לאירוע אזורי עם השלכות גלובליות.

ד. לא עם לבדד. לישראל אין יכולת סבירה לעמוד לבדה מול כל האתגרים שבפניה. מענה ראוי לאתגר הרב-זירתי מחייב בו-זמנית להמחיש את עוצמת התגובה והפגיעה ביכולת הצבאית והמשילותית של חמאס, ולטפח קואליציה רחבה של בעלי אינטרסים חופפים באזור ומעבר לו, כשבמרכזה ארצות הברית, זאת תוך התאמת גודל הצבא להיקף המשימות למאבק מתמשך ולמערכות ארוכות.

4. אזרחים הם שהותקפו (והתגוננו) בשבת השחורה. האזרחים הם המטרה של ירי הטילים של חמאס ואליהם מכוונים טילי חיזבאללה. במלחמה הנוכחית כ-150,000 אזרחים ישראלים הפכו לפליטים בארצם. מן הצד השני, האזרחים מעורבים לחלוטין בשדה הקרב, ומשמשים את החמאס כ'נשק'.

5. השתתפות ישראל בגיבוש הקואליציה מותנה בנכונות ישראלית לקדם ולאמץ מהלכים מדיניים, ובפרט לקבל את מתווה הנשיא ביידן קבלה עקרונית. אימוצה על ידי ישראל ישפיע באחת על מעמדה ועל יכולתה להשפיע על המהלכים הגאו-אסטרטגיים באזור וכן על תצורתו הסופית של המתווה. בכך גם תשפיע על תמונת הסיום של המלחמה ומימוש מטרותיה באופן מיטבי.

6. חיזוק הרש"פ חיוני לצורך הכרעת החמאס, דבר שהינו אינטרס ישראלי. לישראל השפעה שלילית או חיובית על כך ותפקיד משמעותי, הן בתחומים האזרחיים, הן בתחומים החברתיים והן בתחומי הביטחון.